

Катерина Пономарьова,
провідний науковий співробітник
відділу початкової освіти
Інституту педагогіки НАПН України,
кандидат педагогічних наук

Українська мова. 4-й клас. Орієнтовні завдання для перевірки навчальних досягнень

Анотація

У статті схарактеризовано етапи процесу перевірки навчальних досягнень учнів. Зазначено види контрольних перевірок з української мови в 4 класі і методичні рекомендації щодо їх проведення. Подано орієнтовні завдання для контрольних робіт.

Етапи процесу перевірки, види перевірки, аудіювання, діалог, мовні знання, диктант, списування.

Аннотация

В статье дана характеристика этапов процесса проверки учебных достижений учащихся. Определены виды контрольных проверок по украинскому языку в 4 классе и методические рекомендации по их проведению. Представлены ориентировочные задания для контрольных работ.

Этапы процесса проверки, виды проверки, аудирование, диалог, знания по языку, диктант, списывание.

Annotation

The article provides a description of the stages of verification process of pupils' achievements. The kinds of control checks on the Ukrainian language in the 4th class are defined as well as the guidelines for their implementation. The approximate tasks for examinations are presented.

Stages of the verification process, kinds of checks, auding, dialogue, language knowledge, dictation, copying.

Результативність перевірки навчальних досягнень учнів значною мірою залежить від того, наскільки чітко і правильно вчитель організовує її. Насамперед він має усвідомлювати, в чому полягає суть процесу перевірки, яка його мета і структура.

У дидактиці під перевіркою розуміють систематичний процес, який полягає у визначенні відповідності програмовим вимогам набутих учнями знань, умінь, навичок, способів діяльності. Процес перевірки включає такі

компоненти: визначення цілей перевірки, вибір контрольних завдань, за допомогою яких досягаються поставлені цілі, оцінювання результатів перевірки. З огляду на зазначене можна виділити такі **етапи процесу перевірки**:

- 1) підготовка до перевірки;
- 2) проведення перевірки;
- 3) оцінювання перевіркової роботи;
- 4) використання результатів перевірки в подальшому навчальному процесі.

На кожному етапі перед учителем стоять певні завдання. Так, **перший** передує вивченню нової теми і полягає у визначенні того, який обсяг знань, умінь та навичок має бути сформований в учнів упродовж вивчення теми і на якому рівні (тобто в окресленні цілей навчання, які будуть цілями перевірних робіт). Відповідно до цілей педагог має обрати форму перевірки (індивідуальну, фронтальну, групову) і тип завдань (тести, усну розповідь, диктант, списування тощо). Слід добиратися такі завдання, спосіб виконання яких учням добре відомий. Готувати їх доцільно в двох чи кількох варіантах, продумавши, які саме конкретні знання, вміння та навички перевірятимуть кожним із них. Важливо також забезпечити своєчасність перевірки (її можна проводити тоді, коли учні ґрунтовно опрацювали новий матеріал).

На другому етапі вчитель має добре організувати перевірку: заздалегідь сповістити про неї учнів, оголосити мету роботи, чітко пояснити чи повторити інструкцію щодо виконання пропонованих завдань, створити умови для зосередженої праці школярів.

На етапі оцінювання перевірних робіт педагог зобов'язаний об'єктивно, керуючись критеріями оцінювання навчальних досягнень школярів, оцінити учнівські роботи, проаналізувати допущені помилки.

На заключному етапі вчитель порівнює результати перевірки з навчальними цілями, які він ставив перед початком вивчення теми, і робить висновки про те, які знання, вміння і навички в учнів сформовані на

належному рівні, а над формуванням і розвитком яких ще треба працювати. На основі такого аналізу робить корективи в навчальному процесі.

Відповідно до «Інструктивно-методичних матеріалів щодо контролю та оцінювання навчальних досягнень учнів початкових класів загальноосвітніх навчальних закладів», затверджених МОН України, в 4-му класі здійснюються такі види перевірок з української мови:

	I семестр	II семестр
Аудіювання	1	1
Діалог	1	–
Усний твір	–	1
Письмовий переказ	1	–
Письмовий твір	–	1
Тестова перевірка мовних знань	2	2
Диктант	2	2
Списування	1	1

Усні види перевірок (діалог та усний твір) проводяться індивідуально і потребують багато часу. Тому їх доцільно розпочинати за 3-4 тижні до кінця семестру, заслуховуючи й оцінюючи на кожному уроці української мови діалоги 1-2 пар учнів (у II семестрі – усні розповіді 1-2 учнів).

Письмові перевірки варто розпочинати не пізніше, як за два тижні до завершення семестру, щоб не переобтяжувати учнів щоденними контрольними роботами.

Орієнтовні завдання для контрольних перевірок

I семестр

Аудіювання

Матеріал для перевірки: художній текст обсягом 320-360 слів, тестові завдання, що складаються із 6 запитань з чотирма варіантами відповідей до кожного. * Примітка: запропонований для цього виду перевірки матеріал взято із «Зошита для контрольних робіт з української мови. 4 клас» (автор К. Пономарьова)

Козацькі човни

Перший український флот був створений запорозькими козаками. Складався він не з великих морських кораблів, а дерев'яних човнів.

У часи Запорозької Січі в пониззі Дніпра росло багато могутніх дерев. Саме з них козаки будували великі веслові човни. Вони були вузькими, довгими, легкими в русі. Їх називали чайками, мабуть тому, що були обшиті просмоленими снопиками очерету і зовні нагадували птахів, котрі, склавши крила, погойдувалися на хвилях. Порожнистий очерет додавав човнам плавучості.

Чайка мала перевагу над морським кораблем – коли виникала потреба швидко змінити напрямок руху, її не потрібно було розвертати. Гребці просто пересідали на лавах і вже за секунду гребли у зворотному напрямку, тому що корма (задня частина човна) і ніс (передня його частина) у чайки були однаково гострі.

На подив професійних мореплавців чайки успішно перетинали Чорне море. Свіжий вітер підганяв кількасот козацьких чайок, і вони швидко підпливали до ворожих міст, руйнували їх, визволяли з полону українців і повертались додому, на Січ.

До речі, винайшов і першим побудував чайки гетьман із Канева Самійло Кішка. Він мріяв про справжній козацький флот, який би вільно плавав Чорним морем.

Підводний човен теж винайшли козаки. Зовні його корпус обшивали шкірою, накривали герметичною палубою і завдяки додатковій вазі занурювали під воду. На палубі вертикально ставили шахту, в середині якої перебував козак. Він оглядав горизонт і вів човен. Шахта водночас служила і для проникнення повітря всередину човна. Під водою човни рухалися за допомогою весел, герметичність бортів у місцях отворів для весел забезпечували шкіряні манжети.

Козаки виявляли велику винахідливість і здійснювали різні бойові маневри. Щоб непомітно підпливти до ворога, вони перекидали човен догори дном і з боків мотузками прив'язували каміння. Тоді човен занурювався під воду. Козаки пірнали під човен і пливли за течією. У потрібному місці вони перерізали мотузки, каміння падало, човни виринали на поверхню, козаки

вискакували з-під них і зненацька вривалися у фортецю. Несподіваність забезпечувала перемогу.

Сміливість і винахідливість запорозьких козаків визнавали навіть вороги. Турецький історик Нейлі писав, що «ці сіромахи завдяки своїй хоробрості та вправності в морських боях не мають собі рівних в усьому світі». (330 слів)

(За Галиною Волошиною)

Тестові завдання до твору

1. Познач, із чого козаки робили човни.
 - А З очерету.
 - Б З деревини.
 - В З лози.
 - Г З металу.
2. Визнач, чому козацькі човни називались чайками.
 - А Бо нагадували форму чайки на воді.
 - Б Бо мали гострі носи, як у чайки дзьоб.
 - В Бо їх прикрашали пір'ям чайок.
 - Г Бо на носі човнів була вирізана з дерева чайка.
3. Познач, чому чайки мали переваги над морськими кораблями.
 - А Вони були малопомітними.
 - Б Швидше пливли.
 - В Швидше будувалися.
 - Г Їх не треба було розвертати, щоб змінити напрямок руху.
4. Хто винайшов і побудував перші чайки.
 - А Петро Сагайдачний.
 - Б Іван Богун.
 - В Самійло Кішка.
 - Г Богдан Хмельницький.
5. Познач, як далеко плавали чайки.
 - А Перетинали Чорне море.

Б Перетинали Дніпро.

В Уздовж Дніпра.

Г По Дніпру виходили в Чорне море.

6. Познач, що робили козаки, щоб непомітно підпливти до ворога.

А Маскували човни очеретом.

Б Фарбували човни в малопомітний колір.

В Обшивали човни шкірою.

Г Перекидали човни і пірнали під них.

Правильні відповіді: 1. Б. 2. А. 3. Г. 4. В. 5. А. 6. Г.

Діалог

Матеріал для перевірки: описані вчителем мовленнєві ситуації.

Орієнтовні ситуації для складання діалогів

Ситуація 1. Уяви, що двоє товаришів ідуть у спортивний клуб: один у футбольну секцію, а другий у секцію боксу. По дорозі вони розмовляють про спорт. Склади з однокласником (однокласницею) діалог їхньої розмови.

Ситуація 2. Уяви, що після канікул зустрілися двоє друзів і розповідають, як вони провели свої канікули. Розіграй з однокласником (однокласницею) діалог їхньої розмови.

Ситуація 3. Разом із сусідом (сусідкою) по парті складіть діалог на тему: «Який дитячий журнал тобі найбільше подобається?»

Ситуація 4. Поцікався в сусіда (сусідки) по парті, яку телепередачу він (вона) любить дивитися. Складіть діалог «Яка твоя улюблена телепередача?»

Ситуація 5. Запитай у друга (подружки), про що він (вона) мріє. Побудуйте діалог «Яка твоя заповітна мрія?»

Ситуація 6. Складіть з однокласником (однокласницею) діалог «Яке дерево тобі найбільше подобається?»

Ситуація 7. Поцікався в сусіда (сусідки) по парті, чим він (вона) любить займатись у вільний час. Складіть про це діалог.

Ситуація 8. Уяви, що хтось із твоїх однокласників не прийшов до школи, а ти дзвониш йому по телефону, цікавишся, що сталося. Складіть з однокласником (однокласницею) діалог вашої розмови.

Ситуація 9. Поцікався у друга (подружки), як він (вона) готується до Нового року. Складіть про це діалог.

Ситуація 10. Уяви, що у твого друга (подружки) день народження, якими словами ти його (її) привітаєш? Складіть із сусідом (сусідкою) по парті діалог цього вітання.

Ситуація 11. Поділися з другом (подружкою) враженнями від прочитаної книги. Складіть про це діалог.

Ситуація 12. Розпитай у сусіда (сусідки) по парті, як він (вона) допомагає старшим удома.

Ситуація 13. Побудуй з однокласником (однокласницею) діалог на тему «З ким ти дружиш і чому?».

Ситуація 14. Складіть із сусідом (сусідкою) по парті діалог на тему «Яку людину ти вважаєш вихованою?».

Ситуація 15. Побудуй з однокласником (однокласницею) діалог про уроки з улюбленого предмета.

Письмовий переказ

Матеріал для перевірки: художній текст обсягом 70-100 слів.

Дружба з книгою

Людина давно дружить з книгою. Це почалось тисячі років тому, коли люди навчилися писати.

Тільки книжки з'явилися не відразу. У древній **Ассирії*** писали очеретяними паличками на глиняних плитках. А в давньому **Єгипті*** книги робили з **папірусу*** – річкового очерету. Ці книги були у вигляді довгого **сувою***. У Китаї робили книги з дощечок, нанизаних на мотузочок. Тільки через багато років книги почали друкувати в друкарнях за допомогою спеціальних машин. У наш час для друку використовується комп'ютерна техніка.

Колись книги були тільки в дуже багатих людей. Зараз вони є в кожній оселі. (92 слова)

(З книги-календаря «Дванадцять місяців»)

***Примітка:** під час першого читання тексту вчитель виписує на дошку виділені слова і з'ясовує розуміння учнями їх значення (*Ассирія, Єгипет* – назви країн, *папірус* – річковий очерет і виготовлений з нього матеріал, на якому писали, *сувій* – довгий шматок тканини (у даному тексті папірусу), згорнутий у трубочку).

Мовні знання і вміння

Матеріал для перевірки: вісім тестових завдань, з яких чотири закритого типу з чотирма варіантами відповідей на кожне, і чотири відкритих, що передбачають письмове виконання.* Примітка: запропоновані для цього виду перевірки тестові завдання взято із «Зошита для тестової перевірки знань з української мови. 4 клас» (автор К. Пономарьова)

Перевірка 1 (перевіряються знання й уміння з тем «Мова і мовлення», «Текст», «Речення»)

1 варіант

1. Познач речення, яке не характеризує культуру мовлення.

А Послідовне висловлення думки.

Б Правильна побудова речень.

В Використання жестів.

Г Висловлення думок літературною мовою.

2. Вибери з-поміж поданих текстів міркування.

А Дерева по-різному використовуються людьми. Вони є незамінним матеріалом для побудови житлових споруд. Багатьом мешканцям сіл і містечок без дерева не було б чим нагріти хату. Фруктові дерева дають нам корисну, здорову їжу.

Б Усі дерева на зиму поскидали своє листя. Тільки дуб гордував тим, що на ньому ще збереглося кілька сухих поруділих листків. Аж раптом

налетів сильний вітер, смикнув за ті листки та й обірвав їх. Тепер дуб став таким, як усі дерева.

В Дерева прокинулись від зимового сну. Розпустила сережки береза. Понадували бруньки дуб і граб. Заплакали живицею сосна і ялина. Викинув зелені китиці клен. А на узліссі зацвіла дика груша.

Г Дерева треба берегти. Адже вони очищають повітря, озеленюють міста, дихають свіжою прохолодою в спекотні дні літа. Якби не зелені друзі, наша земля перетворилася б на мертву пустелю. Дерева – легені нашої планети.

3. Визнач тему тексту.

Нерідко можна побачити, як хлоп'ята, потрапивши до лісу, починають руйнувати мурашники. А мурашки – найкорисніші для лісу створіння. За один день мурашіна сім'я знищує багато шкідливих комах. Крім цього, мурашки розпушують ґрунт, що сприяє надходженню до коріння дерев та кущів води й кисню.

(За М. Івним)

А У тексті розповідається про хлоп'ят, які руйнують мурашники.

Б У тексті говориться про те, що мурашок треба оберігати.

В У тексті розповідається про життя мурашок.

Г У тексті повідомляється про користь, яку приносять мурашки.

4. Познач речення з однорідними членами.

А Хлопці доглядали за цуциком по черзі.

Б Через місяць друзі винесли цуценя в поле.

В Пустили його й розбіглися в різні боки.

Г Цуцик побіг за Вітею.

5. Склади й запиши план тексту.

Поки ластівок не було, у їхнє гніздо шугнув горобець. Згодом він висунув звідти голівку і зацвірінькав.

Незабаром прилетіла ластівка. Вона побачила гостя, запищала й полетіла.

Невдовзі з'явилася зграйка ластівок. Пташки приносили в дзьобиках мокру глину й замурували в гнізді отвір. Коли отвору не стало, ластівки зі свистом полетіли.

(За Л. Толстим)

6. Підкресли головні члени речення.

У садку весело виспівував дзвінкоголосий соловейко.

7. Склади й запиши речення за поданою схемою.

..., ..., ... — — ...

8. Продовж текст за поданим початком.

Була осінь. Діти з учителькою пішли в ліс.

Правильні відповіді: 1. В. 2. Г. 3. Г. 4. В. 6. У садку весело виспівував дзвінкоголосий соловейко. Завдання 5, 7, 8 є творчими, тому не мають однозначних відповідей.

II варіант

1. Познач речення, яке не характеризує культуру спілкування.

А Спілкування літературною мовою.

Б Вживання ввічливих слів.

В Доброзичливе ставлення до співрозмовника.

Г Намагання переконати співрозмовника силою голосу.

2. Вибери з-поміж поданих текстів опис.

А Ялина – хвойне дерево. Замість листя вона має хвоїнки розміром один-півтора сантиметра. Вони розміщені окремо одна від одної і тримаються на гілках п'ять-дев'ять років. Гілки ялини колочі, густі, нижні дуже низько розміщені над землею. Ялина росте тільки на родючому вологому ґрунті.

Б На узліссі стояла ялина. Здавалося, вона була дуже самотньою. Але то тільки здавалося. У старому дуплі жила вертка білочка. Частим гостем старого дерева був лісовий санітар – дятел. А разом з ним щоразу прилітала до ялини зграйка синиць.

В Була пізня осінь і всі дерева стояли голими. Тільки одинока ялина зеленіла. Вона також скидає свою хвою, але не всю одночасно. Кожного року частина голочок опадає, а на їх місці виростає молода хвоя і тримається на гілках п'ять-дев'ять років. Тому ялина ніколи не буває голою.

Г Біля дідусевої хати росте висока ялина. Посадив її дідусь, коли народився його син – мій тато. Дерево росло й мужніло разом із татом. А дідусь пишався ними і жартома казав, що є в нього син Тарас і дочка Ялинка.

3. Визнач мету тексту.

Птахи володіють відчуттям часу. Кожна пташка прокидається в певний час. Соловейко починає співати близько другої години ночі. На початку третьої години прокидаються перепілка, жайворонок польовий, зозуля, іволга, горихвістка. О четвертій годині вилітають на роботу шпаки, трясогузки. Близько шостої години зустрічають день горобці.

А Повідомити, який птах прокидається найпершим.

Б Довести, що птахи володіють відчуттям часу.

В Повідомити, коли прокидаються горобці.

Г Навчити нас визначати час за птахами.

4. Познач речення з однорідними членами.

А Принесли хлопці їжаків додому.

Б Минуло кілька днів.

В Знову зустрілися друзі й засперечалися.

Г Кожний розповідав про любов до свого їжака.

5. Склади й запиши план тексту.

Стояла тепла осінь. Юрко й Катруся пішли в ліс по гриби.

На узліссі біля старого дуба вони зупинилися перепочити. Раптом у дуплі дерева діти побачили страшного звіра. Вони кинули кошики і щодуху побігли з лісу.

Дорогою діти зустріли лісника і про все йому розповіли. Лісник з гвинтівкою вигнав з дупла переляканого котика.

(За В. Сутєєвим)

6. Підкресли головні члени речення.

Веселі дітлахи дружно побігли до ставка.

7. Склади й запиши речення за поданою схемою.

... _____, _____, _____.

8. Продовж текст за поданим початком.

Осінь побувала у шкільному дворі. Усюди видно її сліди.

Правильні відповіді: 1. Г. 2. А. 3. Б. 4. В. 6. Веселі дітлахи дружно побігли до ставка. Завдання 5, 7, 8 є творчими, тому не мають однозначних відповідей.

Перевірка 2 (перевіряються знання й уміння з тем «Іменник», «Прикметник»)

I варіант

1. Познач рядок, у якому всі іменники вживаються тільки у множині.

А Телефони, ключі, вікна.

Б Двері, штани, окуляри.

В Дерева, кущі, трави.

Г Яблука, кавуни, дині.

2. Визнач, у якому іменнику відбулася зміна приголосних перед закінченням **-і**.

На широкім лузі
у густій лозі
вдалося сховатись
бабусі й козі.

(К. Дідух)

А лузі

Б лозі

В козі

Г бабусі

3. Познач прикметник, у написанні якого допущено помилку.

А французський

Б англійський

В польський

Г празький

4. Вибери словосполучення, в якому прикметник ужито в переносному значенні.

А холодний вітер

Б холодний камінь

В холодний погляд

Г холодний дощ

5. Спиши речення, поставивши слова, що в дужках, у правильній формі.

Бабуся пригостила онука гарячим (чай), запашним (мед) і свіжим (калач).

6. Запиши словосполучення, поставивши їх у давальному відмінку.

Дядько Сергій, дід Іван.

7. Перебудуй подані словосполучення так, щоб у них були прикметники.

Полиця для книжок – _____

Пісня солов'я – _____

Туман увечері – _____

8. Спиши словосполучення, опустивши дужки.

(Могутній) дубом, (радісне) обличчям, (вранішня) тишею, (добра) справою.

Правильні відповіді: 1. Б. 2. А. 3. А. 4. В. 5. Бабуся пригостила онука гарячим чаєм, запашним медом і свіжим калачем. 6. Дядькові Сергію, дідові Івану. 7. Книжкова полиця, солов'їна пісня, вечірній туман. 8. Могутнім дубом, радісним обличчям, вранішньою тишею, доброю справою.

II варіант

1. Познач рядок, у якому всі іменники вживаються тільки у множині.

А Комп'ютери, пенали, лижі.

Б Мрії, спогади, думки.

В Ножиці, ворота, сани.

Г Діти, тварини, дерева.

2. Визнач, у якому іменнику відбулася зміна приголосних перед закінченням *-і*.

На полях в горосі,
просі і вівсі
шукають поживу
сірі горобці.

(К. Дідух)

А горосі

Б просі

В вівсі

Г горобці

3. Познач прикметник, у написанні якого допущено помилку.

А чумацький

Б сільський

В запоріський

Г козацький

4. Вибери словосполучення, в якому прикметник ужито в переносному значенні.

А бідна дівчина

Б бідна сім'я

В бідна мова

Г бідна жінка

5. Спиши речення, поставивши слова, що в дужках, у правильній формі.

У школі Наталя подружилася з веселою (Марія), старанною (Оксана) і скромною (Оля).

6. Запиши словосполучення, поставивши їх у давальному відмінку.

Дідусь Андрій, брат Степан.

7. Перебудуй подані словосполучення так, щоб у них були прикметники.

Сік з яблук – _____

Гавкання собаки – _____

Тиша вранці – _____

8. Спиши словосполучення, опустивши дужки.

(Синя) сливою, (смачна) вечерею, (сонячне) промінням, (справжній) другом.

Правильні відповіді: **1.** В. **2.** А. **3.** В. **4.** В. **5.** У школі Наталя подружилася з веселою Марією, старанною Оксаною і скромною Олею. **6.** Дідусеві Андрію, братові Степану. **7.** Яблучний сік, собаче гавкання, вранішня тиша. **8.** Синьою сливою, смачною вечерею, сонячним промінням, справжнім другом.

Диктант

Матеріал для перевірки: текст обсягом 70-80 слів, насичений орфограмами на вивчені правила.

Диктант 1

Подвиги

Серед добрих вчинків є сміливі і благородні. На них здатна людина відважна, рішуча, добра і чесна. Такі вчинки називають подвигами. Про них складають пісні, казки, легенди.

Подвиги здійснюють захисники Вітчизни, борці за правду. А чи бувають мирні подвиги? Так, і вони не менш вагомі. Мандрівники ризикують життям і відкривають нові землі. Лікарі роблять складні операції і дарують людям щастя жити. Пожежники рятують оселі та ліси від вогню.

Людей, які здійснюють подвиги, називають героями. Слава героям! (76 слів)

Диктант 2

Джура

Запорожці мали дуже гарний звичай залучати молодь до козацької справи ще з дитинства. Біля всякого статечного козака був один або кілька молоденьких хлопців. Вони звалися джурами. Джура доглядав за конем та

зброєю свого наставника, супроводжував його в походах. Навіть у боях ставав у пригоді.

Цим хлопцям доводилось під час свого юнацького життя зазнавати всяких пригод та небезпеки. Коли ставали дорослими, вони вправно володіли рушницею і шаблею, розумілися у військовій справі. Згодом джури ставали найзавзятішими козаками. (76 слів)

(За А. Кащенком)

Списування

Матеріал для перевірки: текст обсягом 70-80 слів, насичений орфограмами на вивчені правила.

Книги

Багато захоплюючих книжок написали для вас письменники і вчені. З них ви можете дізнатися про кращих людей нашого народу. Книжки вчать любити нашу Україну, бути її патріотами.

Книги є джерелом знань, вірним учителем. Вони відповідають на різні запитання, доповнюють ваші знання. Книги ознайомлюють вас з історією та літературою, географією та природознавством, фізикою та хімією. Одні з них розповідають про далеке минуле, а інші повідають вам про сучасне життя.

Любіть і бережіть книги! Завжди пам'ятайте, що вони ваші найкращі друзі. (80 слів)

(За О. Гончарем)

II семестр

Аудіювання

Матеріал для перевірки: художній текст обсягом 360-400 слів, тестові завдання, що складаються із 6 запитань з чотирма варіантами відповідей до кожного.

Перші електричні трамваї

Електричні трамваї – звичний для нас міський транспорт. Але він має свою цікаву історію.

Перші трамваї з'явилися ще на початку ХІХ століття на Британських островах, в Уельсі. Вони були на кінній тязі і називалися конками. На відміну від карет конки рухалися по рейках і тягнули за собою важкі металеві вагони з відкритим чи закритим екіпажем.

Основна вада конки полягала в незручній експлуатації тварин – коні могли зазвичай працювати кілька годин на добу, потребували утримання та догляду і до того ж залишали після себе бруд, який потрібно було прибирати.

Із винайденням парового двигуна на зміну «кінним машинам» прийшли трамваї на паровій тязі. Та значно більші можливості для розвитку цього виду транспорту постали після появи електричного струму.

Електричний трамвай був створений відомим німецьким інженером і винахідником Вернером фон Сіменсом. У 1881 році його фірма відкрила перше у світі трамвайне сполучення в Берліні. Того самого року електричні потяги стали курсувати вулицями Парижа.

Перший в Україні трамвай з'явився в Києві 1892 року. Його творцем був інженер та бізнесмен Аманд Струве – людина, якій Київ має завдячувати побудовою залізничного мосту через Дніпро (на місці сучасного Дарницького), першим централізованим водогоном і системою освітлення.

Поява електричного трамвая в Києві стала можливою завдяки звичайному курйозу. Спочатку Струве створив у місті конку – трамвай на кінній тязі. Але перший рік експлуатації цього виду транспорту завдав винахідникові великих збитків. На крутих київських пагорбах коні швидко втомлювалися і не могли тягнути важкі вагони з пасажирами. За день роботи кінного трамвая на ньому змінювали до 10 тварин.

Тоді Аманд спробував використати на складних ділянках локомотив (паровий трамвай), але й він не обійшовся дешевше. Після цього бізнесмен вирішив запустити вулицями Києва останню новинку європейської технічної думки – електричний трамвай.

Перші пасажирські перевезення в Києві цей вид транспорту почав здійснювати 13 червня 1892 року. Кияни пишалися такою подією – то був

перший трамвай на території України. Нововведення швидко завоювало популярність серед жителів міста.

Скоро українські інженери почали диктувати моду в трамвайній справі. У столиці України вперше було пущено здвоєний трамвай, а пізніше – тролейбус. Три підряд зчеплені вагони теж уперше з'явилися у Києві.

Ідею створення міського електротранспорту швидко підхопили інші міста. Невдовзі трамваї почали курсувати по вулицях Львова і багатьох міст Європи та Росії. (365 слова)

(За матеріалами інтернет-сайту)

Тестові завдання до тексту

1. Познач, де з'явився перший електричний трамвай.

- А В Уельсі.
- Б У Берліні.
- В У Києві.
- Г У Львові.

2. Познач, як називались перші трамваї.

- А Конки.
- Б Кінні вагони.
- В Кінні машини.
- Г Локомотиви.

3. Визнач, яка основна вада була в перших трамваїв.

- А Незручність для пасажирів.
- Б Повільність руху.
- В Малий прибуток для власника трамваїв.
- Г З кіннями було багато турбот і незручностей.

4. Познач, хто створив перший електричний трамвай.

- А Аманд Струве.
- Б Ігор Сікорський.
- В Вернер фон Сіменс.
- Г Сергій Корольов.

5. Визнач, чому в Києві кінні трамваї були невігідні.

А Конки швидко ламалися.

Б На київських пагорбах коні швидко втомлювались.

В Кияни надавали перевагу звичайним каретам.

Г Коні забруднювали місто.

6. Познач, як поставились кияни до електричних трамваїв.

А Протестували проти нововведення.

Б Шкодували, що конки зникли.

В Почали користуватися тільки трамваями.

Г Нововведення швидко завоювало популярність серед киян.

Правильні відповіді: 1. Б. 2. А. 3. Г. 4. В. 5. Б. 6. Г.

Усний твір

Матеріал для перевірки: озвучене вчителем завдання побудувати висловлювання на задану тему, за власними спостереженнями, життєвою ситуацією, картиною, прочитаним твором, переглянутою передачею тощо. Орієнтовний час звучання усного твору в 4 класі – до 2 хвилин.

Орієнтовні теми для складання усних зв'язних висловлювань

Тема 1. Склади розповідь про свою улюблену телепередачу.

Тема 2. Розкажи про найцікавішу прочитану тобою книжку.

Тема 3. Чи любиш ти мріяти? Розкажи про свою заповітну мрію.

Тема 4. Які ігри тобі найбільше подобаються? Розкажи, чому.

Тема 5. Чи є в тебе братик або сестричка? А може ти хотів би їх мати?

Склади про це розповідь.

Тема 6. Розкажи, чим ти любиш займатися у вільний час.

Тема 7. Склади розповідь про те, як ти допомагаєш удома.

Тема 8. Чи є у тебе домашня тваринка? А може ти про неї мрієш?

Розкажи про це.

Тема 9. Розкажи про те, чи хочеш ти бути хорошим другом чи подругою, що ти для цього робиш або будеш робити.

Тема 10. Чи хотів би ти відправитись у подорож? Куди саме? Розкажи про це.

Тема 11. Розкажи, який вид спорту тобі подобається. Чому?

Тема 12. Розкажи, яка весна в цьому році.

Тема 13. Опиши весняну квітку, яка тобі подобається.

Тема 14. Розкажи інструкцію до улюбленої рухливої гри.

Тема 15. Розкажи, як ти мрієш провести літні канікули.

Письмовий твір

Матеріал для перевірки: озвучене вчителем завдання написати твір-розповідь на задану тему. Обсяг учнівського твору в 4 класі – 60-80 слів.

Орієнтовні теми для письмових творів

Тема 1. Весна крокує по землі.

Тема 2. Моя сім'я.

Тема 3. Мій вільний час.

Тема 4. Як я допомагаю старшим.

Тема 5. Здоров'я треба берегти.

Мовні знання і вміння

Матеріал для перевірки: вісім тестових завдань, з яких чотири закритого типу з чотирма варіантами відповідей на кожне, і чотири відкритих, що передбачають письмове виконання.

Перевірка 1 (перевіряються знання й уміння з тем: «Числівник», «Займенник»)

І варіант

1. Визнач, яке слово в реченні є числівником.

Весела п'ятірка хлоп'ят схопила п'ять п'ятаків і накивала п'ятами.

А п'ятірка

Б п'ять

В п'ятаків

Г п'ятами

2. Вибери правильну форму пропущеного в реченні числівника.

У ... років ти одержиш паспорт.

А шістнадцять

Б шістнадцять

В шіснадцять

Г шістнацять

3. Вибери рядок, у якому записані тільки займенники.

А його, мною, тебе, нас, вони

Б він, ми, перед, між, мене

В я, ти, ми, ви, на

Г вона, мене, тобі, вам, мала

4. Познач початкову форму займенника *нам*.

А ви

Б вони

В ми

Г він

5. Спиши словосполучення, записуючи числівники словами.

11 січня, о 21 годині, 600 гривень.

6. Запиши рівність словами, вживаючи слово *до*.

$70 + 15 = 85$

7. Спиши текст, вставляючи замість крапок займенники.

Петрик любить зиму. У ... хороші ковзани. Після школи за ... заходить Павлик. Удвох друзі йдуть на ковзанку. Там ... дуже весело.

8. Спиши текст, замінивши слова, що повторюються, займенниками.

Як виглядає клен навесні, коли все навколо цвіте? Клен серед інших дерев не вирізняється. Квіти у клена непоказні. Але бджоли прилітають до квітів за нектаром.

Правильні відповіді: 1. Б. 2. Б. 3. А. 4. В. 5. Одинадцять січня, о двадцять першій годині, шістсот гривень. 6. До сімдесяти додати п'ятнадцять буде вісімдесят п'ять (або дорівнює вісімдесяти п'яти). 7. Петрик любить зиму. У нього хороші ковзани. Після школи за ним заходить Павлик. Удвох

друзі йдуть на ковзанку. Там їм дуже весело. **8.** Як виглядає клен навесні, коли все навколо цвіте? Він серед інших дерев не вирізняється. Квіти у клена непоказні. Але бджоли прилітають до них за нектаром.

II варіант

1. Визнач, яке слово в реченні є числівником.

З гнізда сорóки вилетіла сорóка, а за нею ще sóрок сорóк.

A сорóки

B сорóка

B sóрок

Г сорóк

2. Вибери правильну форму пропущеного в реченні числівника.

Рік налічує ... днів.

A триста шістьдесять п'ять

B триста шістдесят п'ять

B триста шісдесят п'ять

Г триста шісдесять п'ять

3. Вибери рядок, у якому записані тільки займенники.

A ми, ви, я, він, за

B його, вам, їм, поміж, мені

B ви, на, ти, під, вони

Г тобі, мене, вас, вона, нам

4. Познач початкову форму займенника *ним*.

A ми

B ви

B вони

Г він

5. Спиши словосполучення, записуючи числівники словами.

14 січня, о 22 годині, 500 гривень.

6. Запиши рівність словами, вживаючи слово *від*.

$70 - 16 = 54$

7. Спиши текст, вставляючи замість крапок займенники.

Ганнуся гуляла в парку. Настрій у ... був піднесений. ... раділа весні.
Дівчинку привабила берізка. На ... гілочках з'явилися жовті сережки.

8. Спиши текст, замінивши слова, що повторюються, займенниками.

Дивовижно гарний клен восени! Клен палахкотить жовтогарячим та червонуватим полум'ям. Ніби золоті зірки, летить за вітром кленове листя. На землі листя сплітається у різнобарвний килим.

Правильні відповіді: 1. В. 2. Б. 3. Г. 4. Г. 5. чотирнадцяте січня, о двадцять другій годині, п'ятсот гривень. 6. Від сімдесяти відняти шістнадцять буде п'ятдесят чотири (або дорівнює п'ятдесяти чотирьом). 7. Ганнуся гуляла в парку. Настрій у неї був піднесений. Вона раділа весні. Дівчинку привабила берізка. На її гілочках з'явилися жовті сережки. 8. Дивовижно гарний клен восени! Він палахкотить жовтогарячим та червонуватим полум'ям. Ніби золоті зірки, летить за вітром кленове листя. На землі воно сплітається у різнобарвний килим.

Перевірка 2 (перевіряються знання й уміння з тем: «Дієслово», «Прислівник»)

І варіант

1. Познач неозначену форму дієслова.

А прочитали

Б прочитає

В прочитати

Г прочитають

2. Визнач, яке дієслово в тексті стоїть у формі минулого часу.

Ти марно зриваєш у лісі квітки. Вони дуже швидко зів'януть, потім засохнуть. А ліс уже втратив їх назавжди.

А зриваєш

Б зів'януть

В засохнуть

Г втратив

3. Вибери серед слів прислівник.

А веселий

Б весело

В веселити

Г веселощі

4. Вибери антонім до прислівника *гарно*.

А гарненько

Б погано

В хороше

Г добре

5. Встав у закінченнях дієслів пропущені букви.

Ми турбу__мось про природу. Не лама__мо дерев і кущів, сад__мо квіти.

6. Спиши вірш, поставивши дієслова, що в дужках, у формі теперішнього часу.

Ти вранці (прокидатися) –

водичкою (вмиватися).

А квітка (прокидатися) –

росою (умиватися).

(К. Дідух)

7. Від поданих прикметників утвори прислівники.

ввічливий – _____

старанний – _____

вчорашній – _____

лівий – _____

8. Спиши речення, розкривши дужки.

1. (У) вечері дощ тихенько бив (у) шибку вікна. 2. (На) вкруги (на) луках (за) цвіли квіти. 3. Цапа бійся (с) переду, коня (з) заду, а лихої людини (з) усіх боків.

Правильні відповіді: 1. В. 2. Г. 3. Б. 4. Б. 5. Ми турбуємось про природу. Не ламаємо дерев і кущів, садимо квіти. 6. Ти вранці прокидаєшся – водичкою вмиваєшся. А квітка прокидається – росою умивається. 7. Ввічливий – ввічливо, старанний – старанно, вчорашній – вчора, лівий – ліворуч (або вліво). 8. Увечері дощ тихенько бив у шибку вікна. Навкруги на луках зацвіли квіти. Цапа бійся спереду, коня ззаду, а лихої людини з усіх боків.

II варіант

1. Познач неозначену форму дієслова.

А розказали

Б розказав

В розкажуть

Г розказати

2. Визнач, яке дієслово в тексті стоїть у формі майбутнього часу.

На обрії все вище піднімається сонце. Вийдеш на вулицю і відчуваєш лагідне тепло його проміння, милуєшся світанком.

А піднімається

Б вийдеш

В відчуваєш

Г милуєшся

3. Вибери серед слів прислівник.

А сумний

Б сумно

В сумувати

Г сум

4. Вибери антонім до прислівника *голосно*.

А гучно

Б тихо

В спокійно

Г галасливо

5. Встав у закінченнях дієслів пропущені букви.

Ми приход__мо в ліс у різні пори року. Допомага__мо тваринам узимку. Принос__мо їм корм.

6. Спиши вірш, поставивши дієслова, що в дужках, у формі майбутнього часу.

Ти вранці (проснутися) –

мамі (усміхнутися).

Пташечка (проснутися) –

сонечку (всміхнутися).

(К. Дідух)

7. Від поданих прикметників утвори прислівники.

правильний – _____

умілий – _____

сьогоднішній – _____

правий – _____

8. Спиши речення, розкривши дужки.

1. (На) решті ми побували (на) концерті. 2. (З) ранку діти (з) корзинами пішли збирати гриби. 3. (В) день (у) небі гуляє, а (в) вечері (на) землю сідає.

Правильні відповіді: 1. Г. 2. Б. 3. Б. 4. Б. 5. Ми приходимо в ліс у різні пори року. Допомагаємо тваринам узимку. Приносимо їм корм. 6. Ти вранці проснешся – мамі усміхнешся. Пташечка проснеться – сонечку всміхнеться.

7. Правильний – правильно, умілий – уміло, сьогоднішній – сьогодні, правий – праворуч (або вправо). 8. Нарешті ми побували на концерті. Зранку діти з корзинами пішли збирати гриби. Вдень у небі гуляє, а ввечері на землю сідає.

Диктант

Матеріал для перевірки: текст обсягом 80-90 слів, насичений орфограмами на вивчені правила.

Диктант 1

Людина в середньому читає два слова за секунду. Якби вона читала по дванадцять годин на добу, то їй під силу подолати за рік три мільйони слів. А

це близько чотирьохсот книжок середнього обсягу. Тобі не важко порахувати, скільки прочитає такий книголюб протягом п'ятдесяти років. Він отримає насолоду від знайомства з двадцятьма тисячами книжок.

Але людина не може проводити за читанням по дванадцять годин на добу. У неї є багато інших важливих справ. Та якщо читати дві години в день, то за все своє життя можна подолати більше трьох тисяч книг. (90 слів)

(З книги-календаря «Дванадцять місяців»)

Диктант 2

Про акуратність

Ми не питаємо тебе, чи прибираєш ти свою кімнату. Ми знаємо, що кожен хлопчик і кожна дівчинка можуть покласти свої речі на місце, підмести підлогу, винести сміття, полити квіти, вигуляти собаку, погодувати кішку. Але ми знаємо хлопчика, який уміє значно більше.

Акуратний той учень, який завжди додержується порядку. Вчасно й ретельно все виконує, ніколи не запізнюється на уроки. Щоденно чистить взуття й одяг, піклується про гігієну свого тіла. У нього в зошитах немає плям, книжки чисті, обгорнуті.

Чи вважаєш ти себе акуратним? Намагайся робити так, щоб ним бути. (90 слів)

(З книжки «Журавлик»)

Списування

Матеріал для перевірки: текст обсягом 80-90 слів, насичений орфограмами на вивчені правила.

Влітку значно збільшується загроза пожеж у лісі, полі, на луках. Тому не дозволяється розпалювати багаття в лісі, коли стоїть суха, спекотна погода.

Тим, хто збирається розкласти вогнище, слід дотримуватись певних правил. Місце для нього треба обирати не ближче п'ятдесяти метрів від хвойних дерев. Щоб вогонь не розповсюджувався, місцевість довкола треба розчистити від сухої трави, гілок і обкопати або посипати піском.

Згасле вогнище заливається водою або засипається землею чи піском. Щоразу перед тим як покинути місце відпочинку, слід уважно перевірити, чи не залишилися тліючі жаринки. Здебільшого саме вони стають причиною пожежі. (90 слів)

(З книги-календаря «Дванадцять місяців»)

Література

1. Гудзик, І. П. Аудіювання українською мовою: Посібник / І. П. Гудзик. – К.: Педагогічна думка, 2003. – 144 с.
2. Інструктивно-методичні матеріали щодо контролю та оцінювання навчальних досягнень учнів початкових класів загальноосвітніх навчальних закладів / Українська мова і мови національних меншин // Початкова школа. – 2014. – № 4. – С. 26-30.
3. Навчальні програми для загальноосвітніх навчальних закладів. 1-4 класи (зі змінами). – Тернопіль: Мандрівець, 2015. С. 7-61.